

The article deals with the morphological (derivational) possibility of expressing the intensity category in modern German. Focuses on the characteristics of compatibility of derivational morphemes with separate semantic groups.

Category of intensity, expression of the means of the intensity, derivational suffix, prefix, semi-suffix, semi-prefix.

УДК 811.112.2:81'373

СЕМАНТИЧНІ ОЗНАКИ КОНЦЕПТУ «КОХАННЯ» В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ Г. ГЕССЕ

***Л.В. Жукова, кандидат філологічних наук
І.В. Конончук, старший викладач***

Розглянуто численні і різноманітні емотивні номінації, які об'єднані темою "любов" і відображають емотивну компетенцію Г. Гессе, що виявляє неповторну своєрідність його стилю і дозволяє виявити індивідуальні риси його світосприйняття.

Емотивна компетенція, емоційний стан, концепт, персоніфікація.

Мова, її словниковий склад, являє собою кращий доказ реальності "культури", в сенсі історично переданої системи "уявлень" і "установок". Емоції не можуть бути ідентифіковані без допомоги слів, а слова належать конкретній культурі і приносять з собою культуро-специфічну точку зору. На думку А.Вежбицької, до важливих взаємопов'язаних принципів, які пов'язують лексичний склад мови та культуру, належать "культурна розробленість", "частотність" і принцип "ключових слів"[1]. Національно-культурна специфіка мови втілюється насамперед в концептах, які маркують колективну свідомість (Вежбицька А., Карасік В.І., Ляпін С.Х., Степанов Ю.С.)

Одиницями когнітивного рівня, за Ю.Н.Карауловим, є поняття, ідеї, концепти, що складаються в більш або менш упорядковану картину світу, що відображає ієрархію цінностей [3]. Цінності є вищими орієнтирами поведінки та являють особистісно забарвлене ставлення до світу.

З позицій мовлення концепти складають індивідуальне надбання людини і носять соціально відпрацьований, але особистісно переломлений характер. За Ю.С.Степановим, концепти являють собою згустки

культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини. Особливо важливою вважається теза про те, що концепт - це те, за допомогою чого людина сама входить у культуру, а в деяких випадках і впливає на неї [4]. Спираючись на визначення концепту, запропоноване Ю.С.Степановим: концепт – це "той" пучок" уявлень, понять, знань, асоціацій, переживань, який супроводжує слово ... Концепти не тільки мисляться, вони переживаються. Вони – предмет емоцій, симпатій та антипатій, а іноді і зіткнень. Концепт – основний осередок культури в ментальному світі людини " [4].

У всіх концептах складаються, підсумовуються ідеї, що виникли в різний час, в різні епохи. Для концептів важливі лише асоціації, сукупність ідей, які гармонують між собою в концептах - "семантичних ознак" [4].

Нагадаємо, специфічна частина ціннісної, в тому числі індивідуальної картини світу відображає різну номінативну щільність об'єктів, їх різну оцінку кваліфікацію, "різну комбінаторику цінностей." Семантична щільність тієї чи іншої тематичної групи слів, деталізація найменування, виділення смислових відтінків є сигналом лінгвістичної цінності позамо-вних об'єкта [2]. До концептів, які вербалізовані у творах Г. Гессе і від-повідають вищевказаним аспектам, в першу чергу належать концепти "смерть" (Tod), "життя" (Leben), "любов" (Liebe) і "страх" (Angst) .

Мета дослідження – розгляд концепту «кохання» та аналіз того, яким чином він стає предметом в індивідуальній свідомості Г.Гессе.

Виклад основного матеріалу. Концепти є ключовими словами (лейтмотивами оповідання), вони структурують його цілісність, асоціативно пов'язують різні фрагменти тексту. При дослідженні лексико-семантичного аспекту робиться акцент на основній мовній формі концептів, а також на пропозиції чи висловлюванні, що відображають ідею про цей концепт.

Любов є основоположним початком життя, безсумнівна її первинність у людських взаєминах. Універсальна тема любові знаходить відбиток у багатьох оповіданнях і повістях Г. Гессе, стаючи центром розповіді емоційних мікро-або макроситуацій ("Die Marmorsäge", "Hans Amstein", "Der Zyklon", "Der Lateinschüler", "Heumond" etc.).

Різноманітні емотивні номінації, які об'єднані темою "любов" і відображають емотивну компетенцію Г. Гессе. Ізольовані від ситуації, вони можуть бути співвіднесені з "алфавітом" когнітивної діяльності Г. Гессе та розділені на емотивні номінації, які виражені словами або словосполученнями, що відбивають будь-яке уявлення про кохання. Це (1) номінації, утворені шляхом афіксації і словоскладання, (2) ад'єктивні словосполучення, (3) словосполучення фразеологічного характеру, (4) синтаксично не / розгорнуті номінації, що відображають уявлення про любов:

1) Verliebtheit, Spielerei, Leidenschaften, Liebelei, Liebhaberei, Lieblingsbände, so eine Studentenliebelei, Frauenliebe drängen, leidiges Verliebt sein, Liebesgetändel, Liebesleben, Liebesangelegenheit, Liebesabenteuer, Liebessache, Leidwesen, Wohlgefallen, Liebreiz etc;

2) verliebte Paare, knabenhafte Liebeleien, süße und verderbliche Leidenschaft, rührende Rücksicht, verdoppelte Zärtlichkeit etc;

3) toll machen, den Kopf vollends verdrehen, rasend verliebt sein, sich die Zeit mit Liebesgetändel vertreiben, verschossen sein, lieb haben, zum Sterben verliebt sein etc;

4) Geheimnis der Liebe, sich eiligst verlieben, toll machen, etwas vom Wesen der Liebe zu erfahren, fühlen, rührend, die Tränen, fesseln, über so knabenhafte Liebeleien hinaus sein, mit allen Sinnen empfinden, eine Verlockung haben, nur sein Vergnügen im Sinne haben, der Liebhaber, keinen Schatz haben, Verhältnis anfangen, keine Erfahrung in Liebessachen haben, Verehrer, das Außerordentliche dieser Liebe begreifen, schonen, das Mädchen freien, um den Verstand bringen, nach der Frauenliebe drängen etc.

Концепт "любов", стаючи емотемой творів, епізодів, висловлювань, притягує до себе цілу низку емоцій, які супроводжують любов (до особи протилежної статі), в численних емоційних ситуаціях конкретизують її окремі прояви, наприклад:

diese süße und verderbliche Leidenschaft, Angst, hochbeglückt, elend, untröstlich, Schmerz und Neid, begierig, Furcht, Glück, Scham, Wärme, Lust, Verlegenheit, quälen, scheu, hoffnungslos, in der Hilflosigkeit seiner Leidenschaft, Schmerz, rührende Rücksicht, Zartheit, mit verdoppelter Zärtlichkeit, Dankbarkeit, Misstrauen, leidenschaftliche Erregung Missmut, etc.

Любов до батьків може бути ніжною, заснованої на близькості, теплоті (mit auf Nähe, Wärme und Gemeinschaft gegründete Zärtlichkeit lieben), на вшанування, боязкості, замилюванні (mit einem leisen Beiklang von Ehrfurcht, von Scheu, von einer Bewunderung lieben), до тварин - відвертою, серцевою, щирою (aufrichtig und herzlich; innig geliebt werden).

Любов, відображена у творах Г. Гессе, включає не тільки міжособистісну любов, вона спрямова на також на книги, на явища природи. Одним з досить стійких мотивів Г.Гессе є любов до книг, процес спілкування з якими викликає у читача наступні емоції або фізіологічні прояви:

Leiden, Bedürfnis, Vergnügen, Begeisterung, Lesefieber, Jauchzen, Tränen, pietätvolle Neugierde, besessen sein.

Метафорично любов осмислюється Г.Гессе як живий організм, що росте в душі: Ich hätte mir die leidige Verliebtheit gern mit blutenden Wurzeln aus der Seele gerissen (Hans Amstein); So fing meine Verliebtheit an, und sie wuchs bald zu einer Leidenschaft, die ich bisher

noch nicht gekannt hatte (Die Marmorsäge). Любов володіє звуком, смачним запахом заборонених плодів, належить таємничому, страхаючому, але солодкому, привабливому світу: Das war ein Ton aus einer fremden, verschlossenen, scheu geahnten Welt, das hatte den leckeren Duft der verbotenen Früchte, das hatte etwas Heimliches, Poetisches, Unnennbares, das gehörte in jenes dunkelsüße, schaurig lockende Gebiet (Auf dem Eise), але її поклик може бути і болючим, страдницьким: ... deine Liebe ruft mir schmerzlich zu, wie ewiges Leid, wie ewiger Vorwurf. (Klingsors letzter Sommer).

Широко використовує Г.Гессе для вираження емоційного стану любові метафору вогню: die Männer waren für sie entflammt (Hans Amstein); Ich verbrenne an ihr, ich kann nicht lesen mehr, nicht schlafen, nicht dichten (Der Novalis), світла: Das blonde Kusine strahlte schon so bräutlich und verschämt wie möglich (Hans Amstein). Любов може переживатися як хвороба: ... und ertrug von da an meine Verliebtheit wie ein Fieber oder eine Seekrankheit (Hans Amstein).

Модель взаємини особистості з природою ("Я - ВСЕ"), в основі якої лежить любов до природи (Liebe zur Natur), а саме до води, всі види якої любовно названі героєм *sor acqua*, розглянемо на прикладі емоційної ситуації, відображеної в оповіданні "Aus den Erinnerungen eines Neunzigjährigen": Lust an Wanderung und Landschaft, Trieb in die Ferne, Schwester Wasser, der Weggenosse, eine geliebte ältere Schwester, liebe, meine letzte Liebe - в цих позначеннях виражається ставлення до води, однозначно оцінюється зі знаком плюс.

Емоції, які відчуває персонаж по відношенню до води, є ніжність (das zärtliche *sor acqua*), пристрасть (meine Leidenschaft), захоплення водою (виражається в синтаксичній побудові фраз: "Und dann die Fischerei, vom Forellenangeln im kleinen Schwarzwaldbach bis zu den Fischzügen auf dem Meere!"), шанування (Verehrung), увага (Aufmerksamkeit). Вустами персонажа Г.Гессе наділяє воду цілим ланцюжком епітетів, які не тільки акцентують певну ознаку в концепті "вода", а й розкривають відношення до неї: *beweglich, weich, rein, mächtig, leuchtend, dunkel, lieb, zärtlich*. Прийом уособлення виражається в наділенні води голосом та здібністю говорити (in wunderlichen Gesprächen mit *sor acqua*, sie unterhielt mich mit Geschwätz, mit Gesang), випробовувати певні настрої (Ich ließ mir Launen von ihr gefallen) та емоційні стани (ich sah sie ohne Zorn mehrmals in ausgelassener Grausamkeit mit meinem Leben spielen), жарт (Sie hat mir zuweilen Streiche gespielt), нарешті, в метафоричному уподібненні води організму, який вимагає розуміння (der tiefere, zum Verständnis zwingende Organismus).

Любов поширюється не тільки на людей, життя, але і в рівній мірі на смерть: Ich liebe dich, blonde und schwarze Frau, ich liebe alle, auch die

Philister; ihr seid arme Teufel wie ich, ihr seid arme Kinder und fehlgeratene Halbgötter wie der betrunckne Klingsor. Sei mir gegrüßt, geliebtes Leben! Sei mir gegrüßt, geliebter Tod! (Klingsors letzter Sommer).

У цих висловлюваннях відображена ідея єдності всього існуючого, відома з давніх часів як на Заході, так і на Сході, що грала велику роль у творчості Г. Гессе.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження засобів словесної образності, характерних для творчості Г. Гессе, виявило неповторну своєрідність його стилю і дозволило виявити індивідуальні риси його світосприйняття. Емотивна компетенція Г. Гессе проявляється в умінні описати різноманітну гаму вражень, емоційних станів персонажів, в умілому використанні прийому персоніфікації, що дозволяє образно і наочно представити емоції і їх різноманітні відтінки, які зображені в тексті.

Список літератури

1. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая; пер. с англ. А. Д. Шмелева: под ред. Т. В. Булыгиной. – М.: Языки русской культуры, 1999. – С.263–305.
2. Герман Гессе Собрание починений: в 4 т. — Петербург.: «Северо-Запад», 1994. – 608 с.
3. Карасик В. И. Культурные доминанты в языке. / Карасик В.И. // Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Волгоград: Перемена, 2002. – С.166–205.
4. Караулов Ю.Н. Русская языковая личность и задачи её изучения / Ю.Н. Караулов. – М.: Живой язык, 1989. – С.3–8.
5. Степанов Ю.С. Константы: словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю.С. Степанов. – М.: Школа "Языки русской культуры", 1997. – С. 40–76.

Рассмотрены многочисленные и разнообразные эмотивные номинации, объединяемые темой "любовь" и отражающие эмотивную компетенцию Г.Гессе, что обнаруживает неповторимое своеобразие его стиля и позволяет выявить индивидуальные черты его мироощущения.

Эмотивная компетенция, эмоциональное состояние, концепт, персонификация.

The article deals with numerous emotive nominations which are united by the theme "love" and reflect the emotive competence of H. Hesse. It reveals the unique style of the author as well as his outlook.

Emotive competence, emotional state, a concept, a personification.